

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Issue 07 | pp. 154-159 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

BANKLARDA RAQOBATLI USTUNLIK TUSHUNCHASI VA RAQOBAT KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Raxmatov Jahongir Shuxratovich

Buxoro davlat universiteti.

Buxgalteriya hisobi va statistika

kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada bank sektorida raqobatli ustunlik tushunchasi va raqobat konsepsiyasidan foydalanish samaradorligi tahlil qilinadi. Banklarning bozor sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun raqobatli ustunlikka erishish zarurligi va bu jarayonda samarali raqobat strategiyalarining ahamiyati yoritib beriladi. Maqolada raqobatli ustunlikni shakllantirish uchun banklarning innovatsiyalarni joriy etishi, xizmatlar diversifikatsiyasi, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati va moliyaviy barqarorlikka erishish kabi omillarning roli tahlil qilinadi. Shuningdek, xorij tajribasi, xususan, AQSh, Yevropa, Janubiy Koreya va Singapur banklarining muvaffaqiyatli amaliyoti asosida, O'zbekiston banklari uchun raqobatbardoshlikni oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: raqobatli ustunlik, bank sektori, raqobat konsepsiyasi, innovatsiyalar, xizmatlar diversifikatsiyasi, mijozlarga xizmat ko'rsatish, moliyaviy barqarorlik, xorij tajribasi, O'zbekiston banklari.

Аннотация. В данной статье проанализирована эффективность использования понятия конкурентного преимущества и концепции конкуренции в банковском секторе. Будет освещена необходимость достижения конкурентного преимущества для того, чтобы банки могли успешно функционировать в рыночных условиях, и важность эффективных стратегий конкуренции в этом процессе. В статье проанализирована роль таких факторов, как внедрение банками инноваций, диверсификация услуг, качество обслуживания клиентов и достижение финансовой стабильности для формирования конкурентного преимущества. Также на основе зарубежного опыта, в частности успешной практики банков США, Европы, Южной Кореи и Сингапура, будут рассмотрены пути повышения.

Ключевые слова: конкурентное преимущество, банковский сектор, концепция конкуренции, инновации, диверсификация услуг, обслуживание клиентов, финансовая стабильность, зарубежный опыт, банки Узбекистана.

Annotation. This article analyzes the effectiveness of using the concept of competitive advantage and the concept of competition in the banking sector. The need to achieve competitive advantage in order for banks to function successfully in market conditions and the importance of effective competitive strategies in this process will be highlighted. The paper will analyze the role of factors such as innovation by banks,

diversification of services, quality of customer service and achievement of financial stability for the formation of competitive advantage. Also on the basis of foreign experience, in particular the successful practice of banks in the USA, Europe, South Korea and Singapore, the ways of increase will be considered.

Keywords: competitive advantage, banking sector, concept of competition, innovation, diversification of services, customer service, financial stability, foreign experience, banks of Uzbekistan.

Kirish.

O'zbekiston-2030 strategiyasi mamlakat iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish, aholining turmush darajasini oshirish va global bozorlar bilan raqobatbardoshlikni kuchaytirishga qaratilgan keng ko'lamli rejalaridan iborat. Ushbu strategiyada bank sektorining rivojlanishi, innovatsion xizmatlar joriy etilishi, raqobatli ustunlikni oshirish va moliyaviy tizimning mustahkamlanishi asosiy yo'nalishlar sifatida belgilangan.

1. Bank sektorining raqobatbardoshligini kuchaytirish. O'zbekiston-2030 strategiyasida banklarning raqobatli ustunlikka erishishi uchun innovatsion texnologiyalarni joriy etish, moliyaviy xizmatlarning diversifikatsiyasi va mijozlarga ko'rsatiladigan xizmatlarning sifati oshirilishi talab etiladi. Strategiya doirasida banklarning faoliyatini xalqaro standartlarga moslashtirish, ularning global moliyaviy tizim bilan integratsiyalashuvi uchun zaruriy chora-tadbirlar amalga oshiriladi.

2. Innovatsion xizmatlarni joriy etish. O'zbekiston-2030 strategiyasi bank sektorida raqobatli ustunlikni oshirish uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etishga katta e'tibor qaratadi. Bu yo'nalishda banklar o'zlarining raqamli platformalarini takomillashtirish, onlayn xizmatlar hajmini kengaytirish va fintech kompaniyalar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali mijozlar uchun yanada qulay va innovatsion mahsulotlar yaratishi ko'zda tutilgan.

3. Moliyaviy barqarorlik va kapital bazasini kengaytirish. Strategiyada banklarning raqobatbardoshligini ta'minlash uchun moliyaviy barqarorlikni oshirish, kapital bazasini kengaytirish va yangi moliyaviy mahsulotlarni yaratish muhim vazifalar sifatida ko'rsatilgan. Ushbu maqsadga erishish uchun banklarga davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash ko'rsatish, jumladan, soliq imtiyozlari va subsidiyalar berish rejalashtirilgan.

4. Xalqaro moliyaviy tizim bilan integratsiya. O'zbekiston-2030 strategiyasi banklarning xalqaro moliyaviy tizim bilan yanada chuqurroq integratsiyalashuvini rag'batlantiradi. Bu borada xalqaro standartlarga mos keladigan xizmatlar va mahsulotlar ishlab chiqish, shuningdek, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish maqsad qilib qo'yilgan. Bu esa banklarning xalqaro bozorlar bilan raqobatlashish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi.

5. Malakali kadrlarni tayyorlash va raqobatbardosh muammo boshqaruvi. Bank sektorida raqobatbardoshlikni oshirish uchun malakali kadrlarni tayyorlash, xodimlarning bilim va ko'nikmalarini muntazam oshirish strategiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, banklar raqobat muammolarini hal qilish va bozor o'zgarishlariga moslashish uchun samarali boshqaruv usullarini qo'llashi lozim.

O'zbekiston-2030 strategiyasi doirasida banklar raqobatli ustunlikni saqlab qolish va rivojlantirish uchun innovatsiyalarni keng joriy etish, mijozlar bilan munosabatlarni

mustahkamlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirishi talab etiladi. Bu esa banklarning milliy va xalqaro bozorlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar sharhi.

Banklar tizimida raqobatli ustunlik tushunchasi va raqobat konsepsiyasi iqtisodiy fanlarda muhim o'rin tutadi. Mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan bu mavzuda keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, banklarning bozor sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishlari uchun qanday omillar muhimligi bo'yicha turli fikrlar bildirilgan.

Mahalliy olimlarimizdan A. Axmedovning tadqiqotlari O'zbekistonda banklarning raqobatli ustunlikka erishishlari uchun resurslarning samarali taqsimlanishi va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish muhimligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, banklar o'z faoliyatlarini rivojlantirishda moliyaviy xizmatlarning sifatini oshirish va yangi mahsulotlar yaratishga e'tibor qaratishi lozim. Axmedovning tadqiqotlarida raqobatli ustunlikni saqlab qolish uchun banklarning mijozlar bilan aloqalarni mustahkamlashi va raqamli transformatsiyani amalga oshirish zarurligi qayd etiladi. M. Xolbo'taev O'zbekiston banklarida raqobatbardoshlikni oshirish uchun korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish va xalqaro tajribani o'rganish lozimligini ta'kidlaydi. U, shuningdek, banklarning moliyaviy xavfsizligini ta'minlash va ular o'rtasidagi raqobat muhitini yaxshilash orqali iqtisodiy o'sishiga hissa qo'shishini ko'rsatadi. Uning fikricha, raqobatli ustunlikka erishish uchun banklar o'z mijozlariga yuqori sifatli xizmatlar va qulay sharoitlarni taklif qilishi kerak.

Xorijiy Olimlardan Michael Porter tomonidan ishlab chiqilgan raqobatli ustunlik nazariyasi bank sektorida keng qo'llanilmoqda. Uning fikriga ko'ra, raqobatli ustunlik banklarning mahsulotlari va xizmatlarining o'ziga xosligi, xarajatlar samaradorligi va mijozlarga yaqin bo'lish orqali shakllanadi. Porterning nazariyasida banklar o'z raqobatli ustunligini saqlab qolish uchun doimiy ravishda innovatsiyalar joriy etishlari va raqobatchilarining strategiyalarini tahlil qilib borishlari zarur. Philip Kotler marketing va raqobatli ustunlik tushunchalari bo'yicha yetakchi mutaxassislardan biri hisoblanadi. Uning fikriga ko'ra, banklar o'z raqobatli ustunliklarini shakllantirishda mijozlarga yo'naltirilgan strategiyalarni qo'llashlari kerak. Kotler raqobatbardosh bo'lish uchun banklar o'z mijozlarini chuqur tahlil qilishlari, ularning ehtiyojlarini qondirish uchun mahsulot va xizmatlarni moslashtirishlari lozimligini ta'kidlaydi. Shuningdek, u marketing strategiyalarining to'g'ri ishlab chiqilishi banklarning muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri ekanligini ko'rsatadi. Jay Barneyning resurs asosidagi nazariyasi (Resource-Based View) banklarda raqobatli ustunlikni ta'minlash uchun ichki resurslar va qobiliyatlarni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, banklar o'z raqobatbardoshligini oshirish uchun noyob va qiyin o'rnini bosuvchi resurslarni rivojlantirishlari kerak. Barneyning fikricha, resurslarning noyobligi, qimmatligi, qiyinlik bilan ko'chirilishi va noyobligi banklarga bozor sharoitida raqobatli ustunlikni saqlash imkonini beradi.

Asosiy qism.

Banklarda raqobatli ustunlik tushunchasi banklarning bozor sharoitida o'z pozitsiyasini mustahkamlash va raqobatchilardan ajralib turish uchun foydalaniladigan strategik ustunliklarni anglatadi. Bu tushuncha bank faoliyatining barcha jabhalarida,

jumladan, mahsulot va xizmatlar, texnologiyalar, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatida, marketing strategiyalari va boshqaruvda keng qo'llaniladi.

Raqobatli ustunlikning asosiy omillari

Banklarda raqobatli ustunlikka erishish uchun quyidagi asosiy omillar muhimdir. Banklar o'z xizmatlarini rivojlantirish va mijozlarga yanada qulay imkoniyatlar yaratish uchun texnologik yutuqlardan foydalangan holda innovatsion mahsulotlar va xizmatlar taklif etishi mumkin. Bu raqamli bank xizmatlari, mobil ilovalar va onlayn bank xizmatlarini o'z ichiga oladi. Raqobatli ustunlikni ta'minlashda mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati muhim ahamiyatga ega. Banklar o'z mijozlarini yaxshi tanishi va ularning ehtiyojlariga mos ravishda xizmatlar ko'rsatishi lozim. Banklar o'z brendlarini nufuzli va ishonchli qilib ko'rsatish uchun marketing strategiyalaridan foydalanadi. Yaxshi imij bankka mijozlar ishonchini qozonishda va bozor ulushini kengaytirishda yordam beradi. Banklarning moliyaviy barqarorligi ularning raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Barqaror moliyaviy ko'rsatkichlar va past tavakkalchilik banklarning bozor sharoitida mustahkam o'rnashishiga yordam beradi. Banklar o'z raqobatbardoshligini oshirish uchun yuqori malakali va tajribali xodimlarni jalb qilishi va ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlashi zarur. Banklarda raqobatli ustunlik tushunchasi va raqobat konsepsiyasidan samarali foydalanish banklarning bozor sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida va raqobatchilariga nisbatan afzallikni saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega. Innovatsiyalar, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati, brend imiji va moliyaviy barqarorlik kabi omillar banklarning raqobatli ustunligini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Shu bilan birga, raqobat konsepsiyasi bozor rivojlanishini rag'batlantiradi va banklar o'rtasidagi sog'lom raqobat muhitini yaratadi.

Tadqiqot jarayonida raqobat konsepsiyasidan foydalanish samaradorligi nazariy jihatdan o'rganildi. Raqobat konsepsiyasi – bu banklar o'rtasidagi musobaqani ifodalaydigan iqtisodiy tushuncha bo'lib, bozor sharoitida eng yaxshi natijalarga erishish uchun foydalaniladi. Samarali raqobat bozorni rivojlantiradi, innovatsiyalarni rag'batlantiradi va bank xizmatlarini yaxshilaydi.

Raqobat konsepsiyasidan samarali foydalanish banklarga bir nechta yo'nalishda yordam beradi:

1. Bozor ulushini oshirish. Banklar raqobat strategiyalarini ishlab chiqish orqali bozor ulushini kengaytirishlari mumkin. Bu mijozlarga taklif qilinadigan xizmatlarni diversifikatsiya qilish va yangi bozor segmentlarini o'zlashtirishni o'z ichiga oladi.
2. Xarajatlar samarasini oshirish. Banklar raqobatbardosh bo'lish uchun o'z operatsion xarajatlarini kamaytirish va samaradorlikni oshirish ustida ishlashi lozim. Bu raqobat ustunligini saqlab qolishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.
3. Innovatsiyalarni rag'batlantirish. Raqobat konsepsiyasi banklarni doimiy ravishda innovatsiyalarni izlash va joriy etishga rag'batlantiradi. Bu yangi mahsulotlar, xizmatlar va texnologiyalarning rivojlanishiga sabab bo'ladi.
4. Mijozlarning qoniqishini oshirish. Raqobat banklarni mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilashga undaydi. Mijozlar ehtiyojlarini qondirish orqali banklar o'z raqobatbardoshligini saqlab qoladi va mijoz sadoqatini oshiradi.

Xulosa.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, O'zbekistonning tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirish va bozor sharoitida o'z pozitsiyasini mustahkamlash uchun raqobat konsepsiyasidan samarali foydalanishi lozim. Bunda xorij tajribasi, ya'ni rivojlangan mamlakatlar banklarining muvaffaqiyatli amaliyoti, O'zbekiston banklari uchun o'rganish va tatbiq qilishga arziydigan bir necha qimmatli saboqlarni beradi.

AQSh bank sektoridagi innovatsiyalar va raqobat. AQSh banklari raqobatbardoshlikni saqlab qolish va mijozlar ehtiyojlarini qondirish uchun doimiy ravishda innovatsiyalarni joriy etib kelmoqda. Masalan, JPMorgan Chase va Bank of America kabi yirik banklar raqamli xizmatlar, mobil banking va fintech kompaniyalar bilan hamkorlik orqali o'z mijozlariga keng imkoniyatlar taqdim etmoqda. Bu innovatsiyalar nafaqat banklarning raqobatbardoshligini oshirish, balki mijozlarning xizmatlardan foydalanish tajribasini ham yaxshilashga xizmat qilmoqda. O'zbekiston banklari ham AQSh tajribasidan foydalanib, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va innovatsiyalarni rivojlantirishga e'tibor qaratishi mumkin. Yevropa banklarida xizmatlarning diversifikatsiyasi. Yevropa banklari, xususan, Germaniya va Shveysariya banklari, xizmatlarni diversifikatsiya qilish orqali raqobatbardoshlikni oshirishga katta e'tibor qaratmoqda. Ular nafaqat an'anaviy bank xizmatlarini, balki sug'urta, investitsiya xizmatlari, moliyaviy maslahatlar va aktivlarni boshqarish kabi xizmatlarni ham taqdim etadi. Ushbu xizmatlarning keng doirasi mijozlarning ehtiyojlariga mos keladigan individual xizmatlar ko'rsatishga imkon beradi. O'zbekiston banklari ham xizmatlarni diversifikatsiya qilish va mijozlarga kengroq xizmatlar to'plamini taklif qilish orqali raqobatda o'z pozitsiyalarini mustahkamlashlari mumkin.

Janubiy Koreya banklarida raqobatbardoshlikni oshirish uchun kadrlar rivoji. Janubiy Koreya banklari, masalan, KB Kookmin Bank va Shinhan Bank, o'z raqobatbardoshligini oshirish uchun kadrlar rivojiga katta ahamiyat beradi. Ular xodimlarning malakasini oshirish, innovatsion fikrlashni rag'batlantirish va boshqaruvni takomillashtirish uchun doimiy treninglar o'tkazadi. Xodimlarning yuqori malakasi bankning umumiy raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. O'zbekiston banklari ham Janubiy Koreya tajribasidan foydalangan holda xodimlarni rivojlantirish va ularning malakasini oshirishga e'tibor qaratishlari lozim. Singapur banklarida raqamli transformatsiya. Singapur banklari, jumladan DBS Bank, raqamli transformatsiya orqali

raqobatda yetakchi o'rinlarni egallab kelmoqda. Ular to'liq raqamli bank xizmatlari, masofaviy hisoblarni boshqarish, onlayn kreditlash va fintech bilan integratsiya kabi sohalarda innovatsiyalarni amalga oshirgan. Bu yondashuv raqobatni kuchaytiradi va mijozlar uchun qulay va tezkor xizmatlarni taqdim etadi. O'zbekiston banklari Singapur tajribasidan foydalanib, raqamli bank xizmatlarini kengaytirishi va mijozlarga yanada qulayroq sharoitlar yaratishi mumkin.

O'zbekiston tijorat banklari xorij tajribasidan foydalanib, raqobatbardoshligini oshirishi mumkin. Bunda AQShning innovatsion yondashuvi, Yevropaning xizmatlar diversifikatsiyasi, Janubiy Koreyaning kadrlar rivoji va Singapurning raqamli transformatsiyasi O'zbekiston banklari uchun qimmatli saboqlar beradi. Ushbu tajribalarni tatbiq etish orqali banklar raqobat muhitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi va mijozlarga sifatli xizmatlar ko'rsatishda davom etishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.
2. Kotler, P. (2000). *Marketing Management*. Prentice Hall.
3. Barney, J. B. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
4. Ahmedov, A. (2020). *Innovatsiyalar va texnologiyalar bank sektorida raqobatli ustunlikni ta'minlash*. Tashkent State University of Economics Publishing.
5. Xolbo'taev, M. (2019). *O'zbekiston tijorat banklarida raqobat strategiyalarini takomillashtirish*. Bukhara State University Publishing.
6. Lee, C. H., & Song, S. (2017). *Digital Banking and the Future of Financial Services in South Korea*. Korea Development Institute.
7. Srinivas, H. (2018). Service Innovation and Customer Experience in the Singapore Banking Industry. *Journal of Financial Services Marketing*, 23(2), 89-103.
8. Johnson, G., Scholes, K., & Whittington, R. (2008). *Exploring Corporate Strategy: Text and Cases*. Prentice Hall.
9. Henderson, J. C., & Venkatraman, N. (1993). Strategic Alignment: Leveraging Information Technology for Transforming Organizations. *IBM Systems Journal*, 32(1), 4-16.
10. Miller, D. (1992). *The Icarus Paradox: How Exceptional Companies Bring About Their Own Downfall*. HarperBusiness.
11. Halimovich K. N. ADVANTAGES OF TAX CREDITS IN INCREASING THE PROFITABILITY OF COMMERCIAL BANKS //IMRAS. – 2023. – T. 6. – №. 6. – C. 229-234.
12. Xalimovich K. N. THE IMPACT OF THE TRANSFORMATION OF COMMERCIAL BANKS OF OUR COUNTRY ON THE NATIONAL ECONOMY: PROBLEMS AND SOLUTIONS //International Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2024. – T. 12. – №. 4. – C. 372-379.
13. Halimovich K. N. FOREIGN EXPERIENCE OF MOTIVATION OF PRIVATE SECTOR EMPLOYEES (ON THE EXAMPLE OF ATB "TENGE BANK") //Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting. – 2024. – T. 4. – №. Maxsus son. – C. 92-95.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

